

Het kind is allereerst een jij

Wim Laumans

“ Datgene in ons
wat liefheeft,
dat is onze ziel ”

Wim Laumans

Omdat de dialoog een wezenlijk onderdeel is van de interactie tussen therapeut en patiënt, was ik op zoek naar de bron van de dialogische filosofie.

Ik kwam uit bij Eugen Rosenstock-Huessy en zijn interesse voor de taal. Hij ontwikkelde een methode die veranderingen teweegbrengt in het intermenselijke contact door het bezielde gebruik van taal. Hij noemde dit de 'grammaticale methode', want 'wie de ziel wil leren kennen, moet de geheimen van de taal doorgronden.'

Uit de inleiding tot zijn boekje 'De taal van de ziel' (door de vertalers Hans van Olst, Hans van der Heiden en Otto Kroezen) komt het volgende citaat:

'Je zou kunnen zeggen dat het resultaat van de zoektocht van Rosenstock is: De herontdekking van de taal als spreekkracht van de ziel waarbij de vocatief (het aanspreken, WL) en de imperatief (het gebiedende, WL) steeds de aanzet geven tot verandering en vernieuwing van de mens en de samenleving. Men zou daarom kunnen zeggen: de ziel is datgene in de mens dat verandert, of beter: wat leiding geeft aan de verandering. Een verandering treedt op door een nieuwe liefde, een nieuw gebod. Daarom; datgene in ons wat liefheeft – passie of hoe men het ook noemt – dat is onze ziel.'

Rosenstock-Huessy maakt in zijn model niet alleen de bestaansbevestiging van de haptonomie duidelijk, maar neemt

ook het antwoord van de patiënt op: de *affirmatie* op de bestaansbevestiging.

Eugen Rosenstock-Huessy is een Duitse filosoof, op 6 juli 1888 uit Joodse ouders geboren in Berlijn. Hij was bevriend met Franz Rosenzweig, eveneens een Joods-Duitse filosoof en theoloog. Beiden -vochten in de Eerste Wereldoorlog. Eugen Rosenstock-Huessy aan het Westfront en Franz Rosenzweig aan het Oostfront op de Balkan. Daar is hun briefwisseling begonnen en daarin beschrijft Eugen Rosenstock-Huessy zijn methode. In 1924 is dit als boekje uitgegeven, met de titel 'Angewandte Seelenkunde'. 90 jaar later, in 2014, is dit boekje vertaald in het Nederlands en verschenen onder de titel 'De taal van de ziel'.

Eugen Rosenstock vluchtte voor de Tweede Wereldoorlog naar Amerika, waar hij in 1973 in Norwich overleed. Met zijn methode stond hij aan de basis van de dialogische filosofie. Later is dit door onder andere Martin Buber en Emmanuel Levinas verder uitgewerkt.

In de Griekse grammatica is 'ik' de eerste persoon. Volgens Rosenstock is het kind niet eerst een ik, maar allereerst een jij. Het is de meest indrukwekkende ervaring van het leven: geliefd te zijn. Daardoor zijn we later zelf ook in staat om lief te hebben. Dat is de bron van de *bestaansbevestiging* uit de haptonomie.

Deze bestaansbevestiging komt tot uitdrukking in het geven van een naam. In dit bij de naam genoemd, geroepen

worden heeft het denken van Rosenstock-Huessy zijn oorsprong. Het is een bevestiging van de uniciteit van de persoon. Het aangesproken worden is het uitgangspunt van zowel het taaldenken (Rosenzweig) en de dialogische filosofie (Buber) als van het geraakt worden/de raakbaarheid door de ander (Levinas).

Rosenstock volgt de ontwikkelingsvolgorde en begint het 'ik' als 'jij'. De volgorde is dan:

1. Het krijgen van een naam en met de naam aangesproken worden. Dit wordt je geopenbaard door de ander, en bepaalt je *uniciteit*.

Je ervaart zo dat je bijzonder bent, dat je 'iemand' bent en – hopelijk – dat er van je gehouden wordt. Dat is de meest indrukwekkende ervaring in het leven. Als het niet zo is dan is het de slechtste start die je kunt indenken.

2. De reactie/het 'antwoord' hierop verwijst naar het ik.

Het betekent dat de mens zich door de roep van de ander bewust wordt van zijn 'ik'.

Dit is door Levinas aangeduid als *hypostase*, de ik-wording. Met als positief effect de zelfstandigheid en als negatief effect het vastzitten aan zichzelf, het eigen gewicht moeten dragen. In het verlengde hiervan het nemen van de verantwoordelijkheid voor het eigen leven.

Dit is niet eenmalig in het leven, maar het begin van iedere dag; door iedere dag op te staan, je bordje leeg te eten en je taak op je te nemen. Zin maken om zin te geven aan je bestaan.

Tekening Jon Gardella: Venus
Deze tekening geeft de oprichting weer, symbool voor de hypostase (ik-wording)

De taak van de ouder/therapeut is tweeledig:

- a. Geven van de bestaansbevestiging.
- b. Faciliteren van de affirmatie van het bestaan.

Het geroepen worden betekent dat ik een keuze heb tussen ja of nee. Voor een kind is het ook de eerste mogelijkheid om verzet te plegen.

3. De volgende stap is de mogelijkheid het eigen ik, het andere of de ander tot object te maken. Dit komt aan de orde in

een citaat van Sanders in het boek *Geloof – Zin en On-zin* pagina 98;

Het subject is immers ik (1e persoon) die klaar staat om het 'ik' (3e persoon) ten tonele te voeren. Het naar mijn persoon verwijzende ik wijkt terug als men het wil betrappen. De kennende ik-zeggende persoon is voorwaarde voor het objectiveren en gaat derhalve daaraan vooraf. Als zodanig valt hij buiten de mogelijkheid van objectivering. Wat wij inspecteren is slechts een gefixeerd beeld, een onvolledige, want eenzijdige momentopname, een versteende plaatsvervanger, een model van de persoon. In ieder geval een gegeven dat niet levensecht is.
In schema:

Subject	Object
Levende, presente ik	Gefixeerd beeld 'Dode' momentopname
Actueel	Verleden tijd

Het eigen ik tot object maken geeft een verdubbeling van het ik. Ook wel de *ik-splitsing* genoemd. Dit betekent dat er een waarnemend-ik is en een waargenomen-ik. Het waarnemende-ik onttrekt zich aan de waarneming en blijft te allen tijde een geheim. Dit geldt niet alleen voor het waarnemende-ik, maar ook voor de waarnemende-ander. Het enige dat we kunnen waarnemen is het waargenomen-ik en de waargenomen-ander. Het is een illusie de waarnemer te kunnen waarnemen. Hij verandert onmiddellijk in de waargenomene.

Wat betekent dit voor het intermenselijk contact en voor de praktijk van de therapeut?

Dit betekent dat we ons moeten realiseren dat de ander altijd een mysterie blijft en dat de haptotherapeut heel voorzichtig moet zijn bij het duiden van de haptomimiek.

De hulp die de haptotherapeut de ander

kan bieden ligt in het feit dat de ander zichzelf nooit echt helemaal kan zien. Hij kan naar zijn handen kijken en zijn voeten zien als hij naar beneden kijkt. Hij kan zichzelf hooguit in een spiegel 'bekijken', maar hij ziet zichzelf nooit in interactie met de ander.

Hier ligt het belang van de haptotherapie. Door de interpretatie van de haptomimiek houdt de therapeut de patiënt als het ware een spiegel voor, waaraan deze zich kan toetsen. Deze interpretatie dient bevestigd te worden door de patiënt, en dat maakt de interactie mogelijk tot een dialoog waarin de patiënt zich gekend weet. Door de bezieling waarmee dat gebeurt, kan de patiënt zich verstaan voelen.

Literatuur:

- Keij, Jan, *De cliënt als mysterie*, **HC 2008-4**
Levinas, Emmanuel, *Van het zijn naar de zijnde*, uitgeverij Ambo, Baarn, 1988
Rosenstock-Huessy, Eugen, *De taal van de ziel*, uitgeverij Skandalon, Vught, 2014
Rosenzweig, Franz, *De ster van de Verlossing*, uitgeverij Eburon Delft en Skandalon, Meppel, 2000
Sanders, C., *Geloof – Zin en On-zin*, uitgeverij Kok Agora, Kampen, 1990

Correspondentie:
wim.laumans@freeler.nl

De artikelen van Wim Laumans en Jan Keij, die gepubliceerd zijn in het tijdschrift Haptonomisch Contact, kunt u nalezen op de website www.wimlaumans.nl